

॥ १४५ ॥ इतिशान्तिप० रा० नै० ० भारतेभा० ० एकोनषष्ठितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ ॥ ७३ ॥ ततः पुनरिति ॥ १ ॥ सर्ववर्णानां अनुलोमविलोमजादीनां चातुर्वर्ण्यस्यैवाश्रमाः ब्राह्मणस्य चत्वार आश्रमाः एतत्सर्वमाख्यातं महत्त्वं प्रतिराजसु ॥ काल्द्वयं न भरतश्रेष्ठ किमन्यदिह वर्तते ॥ १४५ ॥ इति श्रीमहाभारतेशान्तिपर्वणिराजधर्मानुशासनपर्वणिसूत्राध्याये एकोनषष्ठितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ ॥ ७३ ॥ वैशंपायन उवाच ततः पुनः सर्गांगेयमभिवाद्यापितामहं ॥ प्रांजलिर्नियतो भूत्वा पर्यपृच्छ द्युधिष्ठिरः ॥ १ ॥ के धर्माः सर्ववर्णानां चातुर्वर्ण्यस्य के पृथक् ॥ चातुर्वर्ण्याश्रमाणां च राजधर्माश्च के मताः ॥ २ ॥ केनैव वर्धते राष्ट्रं राजा केन विवर्धते ॥ केन पौराश्रभृत्याश्च वर्धते भरतर्षभ ॥ ३ ॥ कोशं दंडं च दुर्गं च सहायान्मंत्रिणस्तथा ॥ ऋत्विक्पुरोहिताचार्यान्कीदृशान्वर्जयेन्नृपः ॥ ४ ॥ केषु विश्वसितव्यं स्याद्राज्ञा कस्यां चिदापदि ॥ कुतोवात्मा दृढं रक्ष्यस्तन्मे ब्रूहि पितामह ॥ ५ ॥ भीष्म उवाच न मोधर्माय महतेन मः कृष्णाय वेधसे ॥ ब्राह्मणेभ्यो न मः स्तुत्यधर्मान्वक्ष्यामि शाश्वतान् ॥ ६ ॥ अक्रोधः सत्यवचनं संविभागः क्षमा तथा ॥ प्रजनः स्वेषु दारेषु शौचमद्रोह एव च ॥ ७ ॥ आर्जवं भृत्यभरणं नैव ते सार्ववर्णिकाः ॥ ब्राह्मणस्य तु यो धर्मस्तं ते वक्ष्यामि केवलं ॥ ८ ॥ दममेव महाराजधर्ममाहुः पुरातनं ॥ स्वाध्यायाभ्यासनं चैव तत्र कर्म समाप्यते ॥ ९ ॥ तं चेद्विजमुपागच्छेद्वर्तमानं स्वकर्मणि ॥ अकुर्वाणं विकर्माणि शान्तं प्रज्ञानतर्पितं ॥ १० ॥ कुर्वीतापत्यसंतानमथोदघाद्यजेत च ॥ संविभज्य च भोक्तव्यं न संसद्भिरितीर्यते ॥ ११ ॥ परिनिष्ठितकार्यस्तु स्वाध्यायै नैव ब्राह्मणः ॥ कुर्यादन्यत्र वा कुर्यान्मैत्रो ब्राह्मण उच्यते ॥ १२ ॥ क्षत्रियस्यापि यो धर्मस्तं ते वक्ष्यामि भारत ॥ दद्याद्राजं न्नयाचेतयजेत न च याजयेत् ॥ १३ ॥ नाध्यापयेदधीयीत प्रजाश्च परिपालयेत् ॥ नित्योद्युक्तो दस्युवधेरेण कुर्यात्पराक्रमं ॥ १४ ॥ ये तु क्रतुभिराजानाः श्रुतवन्तश्च भूमिपाः ॥ य एवाह वजेतारस्त एषां लोकजित्तमाः ॥ १५ ॥ अविक्षते न देहे न समराद्यो निवर्तते ॥ क्षत्रियो नास्य तत्कर्म प्रशंसंति पुराविदः ॥ १६ ॥ एवं हि क्षत्रबंधूनां मार्गमाहुः प्रधानतः ॥ नास्य कृत्यतमं किंचिदन्यदस्युनिबर्हणात् ॥ १७ ॥ दानमध्ययनं यज्ञो राज्ञो क्षेमो विधीयते ॥ तस्माद्राज्ञा विशेषेण योद्धव्यं धर्ममीप्सता ॥ १८ ॥ स्वेषु धर्मेष्ववस्थाप्य प्रजाः सर्वामहीपतिः ॥ धर्मेण सर्वकृत्यानि शमनिष्ठानि कारयेत् ॥ १९ ॥ परिनिष्ठितकार्यस्तु नृपतिः परिपालनात् ॥ कुर्यादन्यन्न वा कुर्यादैर्द्रो राजन्य उच्यते ॥ २० ॥

क्षत्रियस्य त्रयोविधस्य द्वौ गृहस्यैक इति तेषां ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ सर्ववर्णधर्मानाह अक्रोध इति सार्धेन ॥ ७ ॥ ८ ॥ तत्राध्ययने तावत्तैव नैष्ठिकः कृतार्यो भवतीत्यर्थः ॥ ९ ॥ स्वयमुपागते वित्ते दारकियापूर्वकं अपत्यसंतानमिच्छेत्स इत्याहुर्ब्राह्म्या त्वेदिति ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥

विस्वस्यापि विधयो धर्मस्तं ते वक्ष्यामि शाश्वतं ॥ दानमध्ययनं यज्ञः शौचेन धनसंचयः ॥ २ ॥ चित्तवत्पालयेद्दस्योपुक्तः सर्वान्यशुनिह ॥ विकर्मं तद्भवेत्कृत्यं पश्यत्समाचरेत् ॥ ३ ॥ तत्राध्यायनिष्ठेति ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥